

مقایسه و بررسی نظرات اساتید و دانشجویان در مورد معیارهای یک استاد خوب دانشگاهی

نویسنده: سعید حاجی آقاجانی^۱

خلاصه:

مراکز آموزش عالی برای تعیین شایستگی اساتید خود ملاک‌هایی را تعیین تا عملکرد آنها را مورد ارزشیابی قرار دهند و از این طریق استادان نمونه خود را مشخص و با استفاده از این اساتید سعی می‌کند کیفیت آموزشی خود را ارتقاء بخشند.

حال اگر ضرورت ارزشیابی اساتید را بپذیریم این نکته مطرح می‌شود که معیارهای این ارزشیابی چیست؟ هدف این تحقیق تعیین ویژگیهای استاد خوب از دیدگاه اساتید و دانشجویان و مقایسه نظرات آنها می‌باشد.

این پژوهش یک مطالعه توصیفی - تحلیلی است که بمنظور بررسی و مقایسه نظرات اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سمنان در مورد معیارهای یک استاد خوب دانشگاهی در چهارحیطه «شخصیت فردی»، «دانش پژوهی»، «روش تدریس» و «توانایی در ایجاد ارتباط و مشاوره» انجام گرفته است. در این بررسی ۲۴۹ نفر (۶۴ نفر استاد، ۱۸۵ نفر دانشجوی) شرکت داشتند.

از پرسشنامه بعنوان ابزار گردآوری داده‌ها استفاده و با روش درصداگیری و محاسبه میانگین، امتیازات هر سؤال و حیطه، بررسی و مورد مقایسه قرار گرفت و جهت مقایسه نظرات دو گروه از آزمون whitney-Non parametric mann استفاده گردید.

یافته‌ها نشان داد که اساتید و دانشجویان از میان چهارحیطه از ویژگیهای یک استاد خوب اولویت اول را به حیطه «شخصیت فردی» و سپس به ترتیب به حیطه‌های «دانش پژوهی» و «توانایی در ایجاد ارتباط» داده‌اند. همچنین اکثریت اساتید و دانشجویان در گزینه مهم، «شیوایی بیان»، «تسلط استاد در درس مورد تدریس»، «نحوه سازماندهی و تنظیم درس» و «آمادگی برای کمک به رفع مشکل دانشجوی» را به ترتیب مهمترین ویژگی حیطه «شخصیت فردی»، «دانش پژوهی»، «روش تدریس» و «توانایی در ایجاد ارتباط و مشاوره» دانسته‌اند و ویژگی «تسلط استاد در درس مورد تدریس» را مهمترین معیار یک استاد خوب می‌دانند و در مقایسه میانگین نظرات، نتایج آزمون اختلاف معنی‌داری را برای ویژگی آراستگی ظاهر (P=۰/۰۰۲۹) و شوخ طبعی استاد (P=۰/۰۰۹۸) نشان داد و علیرغم تفاوت‌های ظاهری که بین دیگر نظرات دو گروه وجود داشت اما این اختلاف از نظر آماری معنی‌دار نبود.

همسویی نظرات دو گروه اساتید و دانشجویان در تعیین معیارهای یک استاد خوب می‌تواند نقش مؤثری در کیفیت فرآیند یاددهی-یادگیری داشته باشد و این یگانگی در نظرات نشان دهنده آنست که اساتید به همان معیارهایی معتقدند که دانشجویان آنها را بعنوان ویژگیهای یک استاد خوب مهم می‌دانند و اولویت دادن به حیطه شخصیت فردی اساتید بعنوان اولین معیار یک استاد خوب در نتایج پژوهش فوق نشان دهنده اهمیتی است که هر دو گروه در برخورد متقابل (تعامل) با هم دارند و این امر می‌تواند امر یادگیری را تسهیل و در نهایت احساس رضایتمندی را در دانشجویان افزایش دهد که خود گویای بهبود کیفیت در آموزش خواهد بود.

کلید واژه: استاد، تدریس، کیفیت آموزش

مقدمه:

بدون تردید یکی از عوامل مهم و مؤثر در منظور از استاد مجموعه اعضای هیأت علمی و غیر هیأت علمی هستند که بعنوان مدرس، دارند (است و تربیت نیروی انسانی متخصص

۱. عضو هیأت علمی (مربی) و مدیر آموزش دانشگاه و مسئول اداره ارزشیابی مرکز توسعه و آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی سمنان

در آموزش عالی مستلزم وجود کادر قوی اعضای هیأت علمی است که در امر آموزش و پژوهش رشته‌های گوناگون تجربه و تبحر کافی داشته باشند. اعتبار و شهرت موسسات آموزش عالی نیز به اعتبار و کارایی اعضای هیأت علمی آنها بستگی دارد (۱).

یک استاد خوب باید دارای ویژگیهای جدول شماره ۱: مقایسه میانگین امتیازات پاسخ‌های واحدهای مورد پژوهش درباره چهار جنبه خصوصیات یک استاد خوب

جستجو کرد تا با ارزشیابی آنها بتوان کیفیت فرآیند یاددهی-یادگیری را افزایش داد (۴). به این منظور در این پژوهش برای تعیین ملاکهای شایستگی یک استاد خوب دانشگاهی چهار حیطه «شخصیت فردی»، «دانش پژوهی»، «روش تدریس» و «توانایی در ایجاد ارتباط و مشاوره» در نظر گرفته شده و از

انتخاب دانشجویان سال آخر مقاطع دکترای عمومی، کارشناسی، کاردانی به این دلیل است که دانشجویان در طول تحصیل با اهداف دانشگاه آشنایی کافی دارند و با استادان بیشتری برخورد نموده‌اند و این امر خود به اعتبار نتایج حاصل از نظرات آنان خواهد

افزود. سال ۱۳۷۶

از پرسشنامه دو قسمتی

جهت دستیابی به نقطه نظرات واحدهای مورد پژوهش استفاده گردید که قسمت اول شامل مشخصات عمومی واحدهای مورد مطالعه و قسمت دوم مشتمل بر ۲۰ سوال که برای هر دو گروه

ویژگیهای کلی	شخصیت فردی		دانش پژوهی		روش تدریس		توانایی در ارتباط	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
میانگین واحدهای مورد پژوهش	۲۰/۸۰	۱/۹۲	۱۳/۲۱	۱/۲۲	۱۰/۷۵	۱/۰۹	۷/۳۳	۱
اساتید	۱۹/۹۵	۱/۷۶	۱۳/۱۳	۱/۳۲	۱۰/۷۵	۰/۹۸	۷/۵۷	۰/۹۲

یکسان طرح گردیده بود و مربوط به معیارهای یک استاد خوب دانشگاهی در چهار حیطه «شخصیت فردی» (Personal Traits)، «دانش پژوهی» (Scholar Ship)، «روش تدریس» (Delivery) و «توانایی در ایجاد ارتباط» (Advising) بوده است.

هر سؤال یک جواب «مهم»، «نسبتاً مهم» و «بی اهمیت» داشته که به ترتیب نمرات ۳ و ۲ و ۱ را به خود اختصاص داده بود و مجموع این نمرات در هر پرسشنامه به عنوان شاخص نظرات فرد در مورد معیارهای یک استاد خوب در نظر گرفته شده (مقیاس لیکرت) است.

در این پژوهش ملاکهای یک استاد خوب در هر حیطه با توجه به تعاریف و انتظارات گوناگون افراد از اساتید و فرمهای مورد استفاده در ارزشیابی اساتید که سالهاست مسئولین آموزشی دانشگاه از آن برای ارزشیابی عملکرد آموزشی اساتید خود استفاده می‌کنند، استخراج شده است.

پس از توزیع پرسشنامه‌ها به واحدهای مورد پژوهش از آنان تقاضا گردید تا در مقابل

جامعه مورد پژوهش درخواست شد تا نظرات خود را در مورد اینکه کدامیک از حیطه‌ها و ویژگیهای آنها می‌تواند ملاک مناسبی برای تعیین یک استاد خوب دانشگاهی در دانشگاه علوم پزشکی سمنان باشد، را برآورد کنند، تا با تعیین اولویت حیطه‌ها و ویژگیهای موجود در هر حیطه از دیدگاه اساتید و دانشجویان و مقایسه نظرات آنان بتوان مسئولین دانشگاهها را در امر انتخاب معیار برای انتخاب استاد خوب یاری کرد.

روش کار:

این پژوهش، یک مطالعه توصیفی-تحلیلی می‌باشد که به بررسی و مقایسه نظرات اساتید و دانشجویان در مورد معیارهای یک استاد خوب دانشگاهی می‌پردازد، در این مطالعه تمامی اعضای هیأت علمی و غیر هیأت علمی تمام وقت و شاغل (۶۴ نفر) و دانشجویان شاغل به تحصیل در سال آخر کلیه مقاطع تحصیلی دانشگاه (۱۸۵ نفر) علوم پزشکی سمنان شرکت داشتند.

متعدد باشد تا قادر به افزایش اعتبار و شهرت یک مؤسسه آموزشی گردد. و از طرفی داشتن همه ویژگیها برای یک استاد، امکان پذیر نیست و به همین منظور هر مؤسسه بنا به برداشت خود معیارهایی را برای شایستگی اساتید خود تعیین می‌کند (۲) و عملکرد اساتید خود را توسط همین ملاکها مورد ارزشیابی قرار می‌دهد و استادان نمونه خود را تعیین و کیفیت آموزشی مؤسسه را افزایش می‌دهد (۳).

یک استاد خوب باید دارای ویژگیهایی همچون تسلط کافی به موضوع درس، انعطاف پذیری در برابر دانش جدید، رابطه خوب، شوخ طبعی، صمیمیت، درستکاری، خلاقیت و... باشد و این فقط فهرست کوتاهی از ویژگیهای یک استاد خوب است که بیان گردیده است. اما با این وجود و با توجه به اینکه تحقیق‌های متعدد در مورد تعیین ویژگیهای یک استاد خوب نتوانسته است ویژگیهای مشترکی بدست دهد و تلاش برای یافتن ویژگیهای منحصر و مشترک بی نتیجه بوده، لذا باید برای تعیین شایستگی اساتید، حیطه‌های مختلفی را

بحث و نتیجه گیری:

یافته های این پژوهش در مورد تعیین اولویت چهار حیطه از معیارهای یک استاد خوب دانشگاهی و اولویت هر ویژگی در هر حیطه توسط اساتید و دانشجویان نشان می دهد که هر دو گروه نظرات مشابهی ارائه نموده اند و «شخصیت فردی» را در اولویت اول و «توانایی در ایجاد ارتباط و مشاوره» را در اولویت چهارم معیارهای یک استاد خوب دانشگاهی قرار داده اند (جدول ۱). در حالیکه در پژوهشی دیگر نتایج بدست آمده نشان دهنده آنست که دانشجویان برای تعیین معیارهای یک استاد خوب اولویت اول را برای حیطه «روش تدریس» و اولویت چهارم را برای حیطه «شخصیت فردی» استاد قایل شده اند (۵).

جاکوبسن (۱۹۸۶) طی تحقیقی که در این رابطه انجام داده اظهار داشته که: درصد قابل توجهی از دانشجویان برای خصوصیات شخصیتی اساتید بیشترین اهمیت را قایل

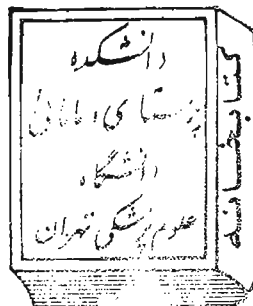
بوده اند (۶) که این تنوع در نظرات موجود امری طبیعی بوده، زیرا معیارهای یک استاد خوب با توجه به شرایط متفاوت آموزشی، فرهنگی، اقتصادی دستخوش تنوع و دگرگونی است و نمی توان برای شایستگی اساتید فرمول ثابتی تعیین نمود (۷) امامی توان گفت که همسو بودن نظرات اساتید و دانشجویان در این دانشگاه و با توجه به نتایج بدست آمده در گزینه «مهم» (جدول ۲) ویژگیهایی همچون «شیوایی بیان»، «تسلط استاد در درس مورد تدریس»، «نحوه سازماندهی و تنظیم درس»، «آمادگی برای کمک به رفع مشکل دانشجویان»، به عنوان مهمترین ویژگیهای یک استاد خوب در هر حیطه، می تواند عامل مهمی در ارزشیابی اساتید و پذیرش آنها مدنظر قرار گیرد تا نهایتاً در ارتقاء کیفیت یاددهی - یادگیری مؤسسه آموزشی مؤثر باشد.

از طرفی نتایج مقایسه نظرات دو گروه اساتید و دانشجویان به جزء در دو ویژگی

آراستگی ظاهر و شوخ طبعی استاد، نشان دهنده همسویی نظرات آنها در تعیین ویژگیهای یک استاد خوب دانشگاهی است (جدول ۳). چنانچه اساتید قادر باشند از ملاکهای یک استاد خوب دانشگاهی که مورد نظر دانشجویان هم می باشد استفاده بیشتری نمایند، قادر خواهند بود انگیزه یادگیری را در دانشجویان افزایش داده و کیفیت فرآیند یاددهی - یادگیری را بهبود بخشند، زیرا اساتید به همان معیارهایی اعتقاد دارند که دانشجویان، آنها را بعنوان ویژگی یک استاد خوب مهم می دانند و اولویت دادن به حیطه شخصیت فردی اساتید به عنوان اولین معیار یک استاد خوب در نتایج پژوهش فوق (جدول ۱) نشان دهنده اهمیتی است که هر گروه در ارتباط متقابل با یکدیگر دارند و این امر می تواند فرآیند یاددهی - یادگیری را تسهیل و در نهایت احساس رضایتمندی را در دانشجویان افزایش دهد، که پرواضح است که این امر خود گویای بهبود کیفیت آموزشی می باشد.

منابع:

- ۱- سنجری ا. روش خود ارزشیابی استاد، فصلنامه مدیریت در آموزش و پرورش، سال سوم، شماره ۴، ۱۳۷۳، ۲۹-۳۰.
- ۲- خلخالی م. و همکاران، فنون و مهارتهای تدریس. تهران: دفتر تحقیقات و برنامه ریزی درسی، ۱۳۶۳، ۲۸-۳۲.
- ۳- احمدی المشبر م. بررسی مقایسه ای نظرات دانشجویان پرستاری و مربیان آنان از نحوه ارزشیابی بالینی در دانشکده های پرستاری و مامایی شهر تهران. پایان نامه فوق لیسانس، دانشکده پرستاری و
- مامایی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۶۹.
- ۴- کومیز، آرتور رایت. آموزش تخصصی معلم. ترجمه عبدالرحیم جواهر فروش زاده. تهران، رشد، ۱۳۷۰، ۱۹-۲۳.
- ۵- منصوری م. مقایسه نظرات دانشجویان کارشناسی ارشد و کارشناسی کتابداری در مورد معیارهای یک استاد خوب دانشگاهی. پایان نامه فوق لیسانس،
- دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۲.
- 6- Jacobson.M.D "effective and ineffective behavior of teachers of nursing as determined by their student". Nursing Research. Summer 1986, 218-224.
- ۷- سیف ع ا. ملاکهای شایستگی معلم. فصلنامه مدیریت در آموزش و پرورش، سال سوم، شماره ۴، ۱۳۷۳، ۱۶-۲۲.

Abstract

A study of comparing the instructors and students prospect concerning a good instructor

Author: Haji Aghajani, S

Higher education centers employ certain criterion to evaluate job performance of their instructors and in this way identify their outstanding instructors in order to assign them accordingly to teaching position to improve the quality of education in their institution. Considering the significance of such criterion for evaluating the instructors, the contents of this criterion becomes an important subject that needs to be identified. The purpose of this study was to identify the attributes of a good instructor from the instructors and students' prospect. This descriptive - analytic study was conducted at Semnan University of Medical Sciences and it included four domains of "personal characteristic", "knowledge - seeking", "teaching method" and "ability in communication and consultation". 64 instructors and 185 students participated in the study.

A questionnaire was employed to collect data and Mann-Whitney test was used to analyze the data. The results showed that both the instructors and students gave the highest priority to the domain of "personal characteristics" followed by the domains of "knowledge seeking", "teaching method" and "ability in communication and consultation", respectively. There was a significant difference between the prospect of students and instructors concerning personal characteristics of the instructor.

The researcher concluded that similar prospect concerning the criterion about a good instructor exist between the instructors and the students and these criterion should be employed as a mean of improving the teaching and learning process in this university.

Key words: *Instruction- Student*